

B

Adres

*****

10 spørsmål *** premier å vinne ***

Vår lokalhistoriske kunnskapskonkurranse denne gang gjelder stedsnavn i Røyken. Og løsningene sender du til:

Bygdemagasinet,
v/ Ole Sønju,
Krystallveien 37,
3478 Nærnes

innen 15. oktober 1989.

Det blir premier i lokalhistorisk stil til de to først uttrukne riktige løsningene. Hvis ingen får "fullt hus" foretas premieringen på grunnlag av de som har flest riktige svar.

1. Bygdas største fornminnefelt (gravhauger fra førkristen tid) befinner seg på ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐
2. En engelsk lord bodde i ☐☐☐☐☐☐☐☐
3. Tufter etter ishus finner vi på badeplassen i ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐
4. Trykkbasseng finnes bl.a.på ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐
5. Hengefossen finner vi ved ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐
6. Is i store mengder ble skåret på ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐
7. En ung brud ble bergtatt en gang for lenge - lenge siden. Og stedet hvor dette skjedde heter ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐
8. Spillemannshaugen ligger på ☐☐☐☐
9. "Ole Høilands hule" lå ved ☐☐☐☐☐☐☐☐
10. Stedet har vært militær sjefsgård og heter ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐

- LYKKE TIL -

BYGDEMAGASINET

NR 14 SEPTEMBER 1989

ISSN 0802-3824

Oldtidsmarsjen

søndag 17. september

start ved Gullaug idrettsforenings bane
(ved riksveien til Drammen)
mellom kl. 10.00 og 11.00

Oldtidsmarsjen

søndag 17. september
1989

Fjorårets kjempesuksess gjentas i år. Det blir start fra Gullaug IF's bane like ved riksveien i Lier kommune mellom kl 10.00 og 11.00. Startstedet er markert med plakater ved riksveien.

Buss starter fra Slemmestad ungdomsskole kl.09.30. Det er rikelig med parkeringsplasser ved skolen.

Startkontingent er kr 20.00 for enkeltpersoner eller kr 40.00 for familier.

Nytt av året er at det lages jakkemerker i to metaller, bronse for en gangs deltakelse og sølv til de som deltar for annen gang. Pris pr merke kr 10.00.

Også i år er det anledning til å gå "halv marsj", Gullaug - Røyken kirke eller Røyken kirke - Slemmestad ungdomsskole.

Laget stiller med mange ledsagere som vil orientere om severdigheter undervegs. Forøvrig er lokalhistoriske severdigheter også markert med plakater langs turtraseen.

Det blir hvilepause med servering av leskedriker ved Røyken kirke. Det blir også en utendørs orientering om kirken. Inne i kirken er det gudstjeneste. Turen fortsetter fra kirken omtrent ved gudstjenestens slutt slik at kirkefolket eventuelt kan delta i turen videre til Slemmestad.

Totalt er oldtidsmarsjen ca 17 km og med bedagelig fart og pauser undervegs tar turen ca 4 timer.

I Slemmestad er det salg av kaffe m.v. og hvis du ikke har sikret deg "Røykenboka" kan du også få kjøpt den der (kr 225). Det kjøres buss tilbake til Gullaug etter endt marsj.

Bygdemagasinet

Krystallveien 37, 3478 Nærnes

Organ for Røyken historielag

Redaktør: Ole Sønju, Krystallveien 37,
3478 Nærnes. Tlf. 851254

Innhold	side
Oldtidsmarsjen.....	1
Velkommen til Røyken kirke.....	2
Perlefiske i Røyken.....	11
Andragender om tilladelse til at kjøre med automobil paa veiene i Røyken.....	12
For 25 år siden.....	13
Gammel bebyggelse 1: Stabburet på Baarsrud	13
Rapport fra Hernestangen.....	15
Bedriftsmuseet på Slemmestad.....	17
For 70 år siden: Strøm til bygda:.....	23
Villingstad: Militær sjefsgård.....	24
Markvandring i Follestad-Sagbakken området	25
Fotokonkurranse: "Røyken i mitt hjerte"	25
Orienteringskart med lokalhistorie.....	25
Røykenpresten: "Forlift i Frøkena som è Rotte etter Ost".....	26
Gleinåsen.....	28
Steinalderboplass funnet på Beston.....	29
Tyttebær.....	31
Lønnsnivået for 75 år siden.....	32
Nye medlemmer.....	34
For 75 år siden.....	34
10 spørsmål.....	siste omslagsside

Bygdemagasinet nr. 14 opplag 400

Redaksjonen avsluttet 3. september 1989

Velkommen til Røken kirke

I Bygdemagasinet nr. 11 hadde vi en beretning om sogneprest Jansen og hans virke i Røyken i årene 1890-98. Vi gjenga også en fortegnelse over bøker som Jansen hadde skrevet.

Nå laget det seg slik at en av våre medlemmer, Bernt Bærem Svendsen, var på et loppemarked på Brøholt utpå høsten. Og hva kom han over der? Jo, en av Jansens bøker: Plads for Jesus. Boka er utgitt i 1904, er på 384 sider og inneholder en samling prekner som Jansen har skrevet og holdt. Mange av disse er skrevet i prestegården i Røyken og er fremført fra prekestolen i bygdas prektige middelalderkirke. Og det er mange referanser til hendinger i bygda vår i preknene i boka.

Svendsen har forært historielaget boka. Vi gjengir i fotokopi talen for "fireogtyvende Søndag efter Trefoldigheds Fest" en gang på 1890-tallet i Røyken kirke.

(Først gjengir vi en "oversettelse" av det gamle alfabetet for dem som måtte trenge det)

A B C D E F G H I J K L M N O
 P Q R S T U V W X Y Z Æ Ø
 a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v
 w x y z æ ø å
 †-bare i enden av ord og
 i dobbel konsonant.

J. Jansen

Røkens prektige middelalderkirke
var fullsatt når Jansen holdt
søndagspreknen

(foto fra boka)

Fireogtyvende Søndag efter Trefoldigheds Fest.

Hemmelige Kristne.

Kjære Frelser! giv os Troens Kraft til at bekjende dig
ærligt og ligefrem for Menneskene. Amen.

Medens han talte dette til dem, se, da kom en Synagoge-Forslanter og
salbt ned for ham og sagde: „Min Datter er netop død; men kom og læg din
Haand paa hende, saa vil hun leve!“ Og Jesus stob op og fulgte ham, og
hans Disciple gik med.

Og se, en Kvinde som havde haft Blodsot i tolv Aar, traadte til bagfra og rørte ved det yderste af hans Klædebon; thi hun sagde ved sig selv: „Kan jeg bare saa røre ved hans Klædebon, saa bliver jeg helbredet.“

Men han vendte sig om, og da han saa hende, sagde han: „Var frimodig, Datter! din Tro har frelst dig.“ Og Kvinden blev helbredet fra samme Stund.

Og da Jesus kom ind i Synagoge-Forstanderens Hus og saa Floitespillerne og Hoben som larmede, sagde han til dem: „Gaa bort! Pigen er ikke død, men hun sover.“ Og de lo ham ud. Men da han havde drevet Hoben ud, gik han ind og tog hende ved Haanden; og Pigen stod op. Og Mængdet om dette kom ud i hele Landet deromkring. (Matth. 9, 18—26.)

Der var ingen, som vidste, at hun var en Jesu Discipel — den blodfottige Kvinde. Hun var en „hemmelig Kristne“, og det er om de hemmelige Kristne, jeg vil tale idag. „De hemmelige Kristne, hvem er det?“ — siger du maaste. — Ja — de er hemmelige. — Kanste den, som sidder ved Siden af dig, den, om hvem du mindst aner det.

Jesus med hele Folketjæren gav sig paa Wei til Synagoge- forstanderens Hus. Da vendte Frelseren sig, fortæller Markus, pludselig om og spurgte: „Hvem var det, som rørte ved mig?“

Hans Disciple vidste ikke, hvad de skulde tænke om ham, og Peter sagde: „Folk trænger dig og trykker dig paa alle Kanter, og saa spørger du: „Hvem var det, som rørte ved mig?“ Men Jesus gjentog bare sit Spørgsmaal.

Da gav hun sig tilkjende, og alle fik vide, at det var hende.

Hun var en Dame og havde været formuende. Og saa Sagnet siger, at hun var af høiere Stand. Og det er ofte da vanskeligt at bekjende sin Tro paa Jesus. Dog det havde langt fra været hendes Mening at bekjende den. Nei, hun vilde være en hemmelig Discipel.

Der er forresten stor Forskiel paa disse hemmelige Kristne — stor Gradsforskjel. Nikodemus vilde jo vistnok, det skulde være hemmeligt for Menneskene; men han sagde det til Jesus. Denne Dame i Evangeliet vilde, at det skulde være hemmeligt ikke alene for Menneskene, men ogsaa for Jesus.

Ja, da kan der vel ikke gives nogen høiere Grad af hemmelig Kristendom?

Jo — der er nogle, som ikke engang vil sige det til sig selv. De kjender, at der begynder noget nyt i Hjertet. De kjender nogle underlige, rene, gode, varme Tankter om Gud og Kristus — lyse Soltanker; men de vil ikke engang for sig selv være ved Forandringen. De søger at indbilde sig selv, at det ikke er noget, at det er en sygelig Følelse, som snart gaar over, og at de fremdeles er de gamle i religiøs Henjende.

Gjør ikke saa.

Disse rene, gode, varme Tankter er de ægte Perler i dit Indre, tag vare paa dem.

Strax før jeg flyttede fra Smaalenene hid til Aalen, læste jeg i en Avis, at der fandtes ægte Perler her best i Drammens- vasdragene. Ah, tænkte jeg, der findes sikkert ogsaa nogle ægte Perler i Hjertene derborte.

Men tag vare paa dem. De Tankter er det ædste i dig.

Nei, den blodfottige Kvinde hørte ikke til denne Slags hemmelige Kristne. Hun sagde ved sig selv: „Om jeg bare faar rørt ved hans Klæder.“ Men for Jesus vilde hun, det skulde være hemmeligt.

Der er nogle, som har det saa.

Er det nogle af eder? — Du siger ved dig selv: „Der er en Forandring i mig. Tankten paa Gud har jaaget Magt i mit Indre.“ Men sige det til Jesus — til Gud, det vil du ikke. Henvende dig til Gud en Aften, du er alene, og sige til ham: „Sag kjender, at du drager mig i mit Hjerte — vil du tage mod mig, saa vil jeg nu overgive mig til dig.“ Det vil du ikke, — det vilde være som at underskrive et Dokument. Det vilde være at binde sig for stærkt.

Nu siger du kanske: „Ja, men jeg tror for lidet, jeg kan ikke komme til Jesus med saadan liden Tro.“

End den blodfottige Kvinde da?

Dog, du synes kanske, at hun netop havde en svært stærk

Tro? — Nei ved du hvad. Det er dog en liden — en meget strøbelig Tro, at tro paa Jesu Klædning. Det er virkelig liden Tro det.

Men hun blev vel modtagen.

Kjære Tilhører! Sig det til Jesus. Det er ikke værdt at holde det hemmeligt for ham. Og desuden saa ser du jo, det nytter ikke. Det nyttede ikke for Kvinden. Han mærkede det. Han ved det fra første Dieblid, de gode Tankter begynder at røre sig i dig.

Nei, vær ikke saa hemmelig Kristen, at du ikke vil sige det til Jesus. Og det er vel kanstet ikke saa mange heller, som ikke vil det.

Men desto flere er de, som vil, det skal være hemmeligt for Menneskene. Ja, naar man taler om „hemmelige Kristne“, saa mener man i Regelen dem, som ikke vil sige det til Mennesker.

Det ser ud til, at Jesus havde adskillige saadanne hemmelige Disciple, f. Ex. Nikodemus og Gieren af den Sal, hvor Frelseren holdt sit sidste Paaskemaaltid. Apostlerne vidste intet om denne Discipel; men han var kjendt af Jesus.

Der er ikke saa faa saadanne hemmelige Kristne: En be- kjendt europæisk Kristen var for mange Aar siden indbudet til et Selvskab ved Hoffet i Berlin. Han kjendte ikke mange der og stod for sig selv i en Vindusniche og tænkte nok saa trist: „Vare Verdsalighed — uden Gud.“

Da kom en tyk General, som vidste, at den Fremmede var en Kristen, og kanstet anede hans Tankter, hørte til ham og sagde: „Døm os ikke efter Skindet. Her er mange i disse Sale, som beder til Gud for sit Land. — Bønnen er Folkenes Kraft.“

Jeg tænker mig en Selvskabsal her i Røsen eller i Kristiania. Og saa der kunde kanstet en Kristen fristes til at sælde den Dom: „Vare Verdsalighed — uden Gud.“ Men mon ikke ogsaa nogen der kunde sige: „Døm os ikke efter Skindet. Her er mange i denne Sal, som beder til Gud?“

Der er kanstet ogsaa nogle hemmelige Kristne her i Kirken idag, som har sagt til Gud, at de gjerne vil bære hans Barn, men som ikke har sagt det til Menneskene. De har endnu ikke kunnet eller villet sige noget Menneske sine religiøse Tankter og Følelser — kanstet ikke sin Egtefælle engang.

Jeg kan godt tænke mig, at Nikodemus ikke havde sagt det til sin Hustru engang. Og det er heller ikke altid det letteste at betjende for sine Nærmeste. Jeg ved nok det.

Gud er ikke streng mod disse hemmelige Kristne. — Vi ser, at Jesus ikke stænder svært paa dem. Sagen er, at det i flere Tilfælde er nok saa naturligt, at man en Stund er en hemmelig Kristen, og jeg vil sige endnu mere — jeg vil indrømme, at enkelte har havt noget af sit rene og glædeste Samfund med Gud, før noget Menneske vidste om det.

Det er ligesom med hemmelig Forlovelse. De to, som elsker hinanden, kan i den Tid have det rigtig rent og godt med hinanden — i traalende Dage i Hjertet.

Men det maa ikke vare ved.

Det duer ikke, at Forlovelse bliver længe hemmelig. Og det duer heller ikke i Forholdet til Gud. Man bør ikke holde ved at være en „hemmelig Kristen“.

Kjærlighed kan ikke skjules længe, ikke heller Kjærlighed til Gud. „En Kristen kan ikke længe rejse incognito,“ siger Fundet etsteds.

Dog, mange af eder hemmelige Kristne vil kanstet sige: „Men jeg kan ikke bære saadan og tro saaledes som de andre Kristne. De vilde saa alligevel ikke anerkende mig. De vilde sige: „Du maa blive anderledes baade med Hensyn til din Maade at være paa og med Hensyn til din Tro.“

Ja, jeg frygter for, at vi Kristne kanstet her trænger Tugt. Vi er ofte for ivrige til at forstøde. — Vi tænker: „Jo mere jeg forstøder, jo strengere jeg dømmes, des sikrere er det, at jeg er en alvorlig Kristen.“ — Fy! — Det er til os Kristne, jeg nu siger: „Fy!“

Men alligevel — om du ogsaa skulde blive staaende noget alene, saa lad dog aldrig Guds Modstandere tro, at du hører dem til.

Og om nu alle Kristne forstodte dig — jeg skal sige dig en, som ikke forstodte dig, naar dit Hjerte er vendt til Gud. — Na nei, jeg behøver ikke at nævne ham. Disciplene stødte de smaa Børn bort — jeg tror nok ganske, de ogsaa havde stødte den blodjottige Kvinde bort, fordi hendes Maade at komme til Jesus og hendes Tro ikke var rigtig. Det var den jo heller ikke. Men Jesus stødte hende ikke bort. „Vær frimodig, din Tro — din lille, strøbelige Tro — har frelst dig.“

Hvad er det ellers for noget, som mest hindrer et Menneſte fra at bekjende sin Sindsforandring for Menneſtene?

Det er, at det er saa leit.

En generer sig. Tænk, Kameraterne og dine Bekjendte, som ved, hvilken Rar du har været til at spotte, — nei ganske ikke til at spotte — men til at hæve dig over Ombendelse og levende Kristendom — og de saa skulde saa høre, at nu var du greben i Hjertet af det, du havde foragtet.

Ja, det er ikke saa let.

En af mine Bekjendte, som forresten sandelig ikke var ræd af sig, fortalte mig fra sin Ungdom følgende: „Jeg var greben og forandret i mit Hjerte og havde talt til Gud om det; men jeg var ikke istand til at bekjende det for Menneſtene endnu. F. Ex. naar jeg sad og spiste, saa talte jeg Gud for Madsen efter Maaltidet. — Før havde jeg ikke gjort det, nu kunde jeg ikke andet. Men om jeg havde lagt mine Hænder sammen, saa havde jo alle skjønnet det. Derfor sad jeg og legte med Gaffelen paa Bordet, medens jeg bad.“

Han var af de hemmelige Kristne.

Dog, som sagt, jeg tror ikke, Gud farer strengt med saadanne hemmelige Kristne; men lad det ikke være for længe.

Livet kunde ds af denne Skjulthed.

Du maa bekjende din Frelser for Menneſtene.

Jeg siger ikke, at du skal gjøre det saa braat. Du kan jo endnu en Stund lege med Gaffelen. Det kunde ellers netop paa Grund af Genertigheden ganske blive noget overdrevet og unaturligt i din Bekjendelse.

Men du maa bekjende din Kristendom for Menneſtene.

Naar Jesus vender sig om til dig og opfordrer dig, da gjør det. Jeg mener, naar du kjender i din Samvittighed, at Gud vil, du skal bekjende ham for Menneſtene, da gjør det.

Det er vanskeligt, jeg ved nok det. Især er det ofte vanskeligt ligeoverfor Ens Nærmeste, Ens Familie og Venner, — og ligeoverfor den allernærmeste — din Egtfælle.

Men vær ikke altfor ræd. Gud bereder paa en ganske forunderlig Maade Veien og lempet Situationen saa venligt, at man oftest blir rent tilslamme med sin Frygt.

En gammel Kristen fortalte mig engang fra sin Bættelses-tid: „Jeg var efterhaanden kaldet saa stærkt af Gud i mit Hjerte, at jeg sølte, jeg maatte gjøre Alvor af det; men jeg gruede for, hvad min Hustru vilde sige. En Aften, jeg laa baagen og tænkte paa dette, beslattede jeg ligesaa godt strax at tale til hende om det.“

Hun var ogsaa baagen, og jeg sagde: „Det er noget, som jeg maa saa sagt dig — saa strømmede Bekjendelsen ud af mit Hjerte — og saa sagde hun: „Det er saa med mig ogsaa, Hans.“

„De kan tro, jeg blev glad,“ tilføjede han. — Amen.

Perlefiske i Røyken

Som vi har lest i Jansens preken fantes det ekte perler her "vest i Drammen-vassdraget". Og det var riktig nok.

I Røykenboka heter en av artiklene "Et intervju med en gammel perlefisker". Perlefiskeren het Magnus Veiiby, og han var født i Vermland i Sverige i 1831. Han hadde lært om perlefiske av ei gammel kjerring hjemme i Sverige før han kom til Norge og Røyken i året 1857. I Røyken bosatte han seg i ei lita stue ved elvekanten i Røyken sentrum. Den lå rett over veien for bensinstasjonen i Røyken. For å gi plass til utvidelsen av Heggveien ble den jevnet med jorden for noen måneder siden.

Magnus var egentlig murer, men han tjente også gode penger på perlefiske. Perlene fant han i svart-skjell i elva her i Røyken.

Til og med til fru sogneprest Jansen solgte han ei perle som han fikk hele 35 kroner for. Perlen var stor som ei ert.

Men perlefisket i Røyken er selvsagt av vesentlig eldre dato. På 1600-tallet, f.eks. var det et betydelig perlefiske i elva i Røyken. En tid hadde dronning Charlotte Amalie inntektene av perlefisket her i bygda så vel som i landet forøvrig.

Av dokumentene i en rettssak fra 1699 nevnes 70 små blanke perler og 100 mørke perler som var plukket ut av skjell fra elva ned for Aasgaard.

For dem som måtte ha spesiell interesse av perlefisket i Røyken i eldre tider, anbefaler vi et studium av boka "Røyken bygd før og nu".

Ole

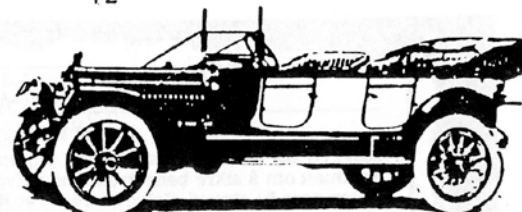

Svartskjell med perler fra Aros-elva. Til venstre uåpnet skjell. Til høyre åpnet skjell med perle.

Andragender om tilladelse

til at kjøre

med automobil paa veiene i Røken

Packard 1915 modell

Gamle aviser kan være spennende lesning for en lokalhistoriker. Nylig kom vi over en annonse i en utgave av bladet Drammens Tidende fra året 1915. "Røken herredsstyre indkaldes til møte" heter det. Tilsynelatende skiller ikke anonsen fra 1915 seg vesentlig ut fra 1980-årenes innkallinger til møte for bygdas kårne.

Men sak 2: "Andragender om tilladelse til at kjøre med automobil paa veiene i Røken" virker unektelig noe underlig.

Den gang var det faktisk forbudt å kjøre med bil på bygdeveiene i Røyken. Dette hadde herredstyret fattet vedtak om allerede i året 1908 etter henstilling fra 108 borgere. Forbudet gjalt på bygdeveiene, mens fylkesveien var åpen for automobilferdsel.

Bare herredstyret kunne gi dispensasjon av mer varig art, mens lensmannen - ihvertfall en tid - var bemyndiget til å tillate kjøring av enkeltturer.

Det var lensmann Hans Magnus Nielsens oppgave å påse at reglene ble overholdt. Nielsen var lensmann i Røyken i årene 1891-1931, altså hele 40 år.

Ole

Røken herredsstyre

indkaldes herved til møte paa sædvanligst lørdag den 17. d. m. kl. 2 etm. for at behandle:

1. Indstilling fra lægekomiteen angaaende lægesaken.
2. Andragender fra A. Braathen og doktor Næss om tilladelse til at kjøre med automobil paa veiene i Røken.
3. Forslag fra skolestyret angaaende nybygning ved Slemmestad skole.

4. Uttalelse om hvilken dag bededag bør henlægges til.
5. Andragende fra stationsholder Thingelstad om forhoielse av godtgjørelsen for stationsholdet.
6. Opfordring fra Norske dyrebesskyttelsesforeninger om oprettelse av et kommunalt dyreværn.
7. Valg av et medlem med varmand av amtsskattestyret.
8. Skattesaker.
9. Referater.

Røken formandskap, 9. juli 1915.

Jon Leira.

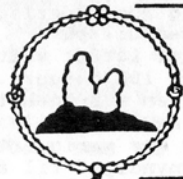
for 25 år siden

August 1964

Røyken og Drammen kommune vil, som tidligere nevnt, gå sammen om å sikre badestrendene i Hyggenbukten for almenheten som fri strand. Selve området er ikke stort, men det har en fin sandstrand og passer bra for familiebadning. Kontrakten gjelder foreløpig for fem år.

Aktuelt fra Røyken

Kornåkrene i bygda står, så vidt vi kan se, høye og fine – og hittil uten legde av betydning, så alt ligger godt til rette for en god avling, hvis godværet kan komme tilbake så innhøstningen blir fin.

RØYKEN HISTORIELAG

har pr. 20/8-89 337 medlemmer

GAMMEL BEBYGGELSE 1:

Stabburet på Baarsrud

I denne utgaven av bladet starter vi en ny serie vi har kalt "GAMMEL BEBYGGELSE".

Røyken-kunstneren Penny Hansen har allerede tegnet bebyggelsen på flere gårdsbruk i bygda. Dette er et særlig verdifullt arbeide fordi skiftende tider og driftsforhold stiller nye krav til bebyggelsen. Derfor vil mange gamle hus forsvinne etter hvert.

Vi starter med tegningen Penny Hansen har laget av stabburet på Baarsrud gård. Som stabbur flest er også dette laftet av rundtømmer. Den utvendige panelingen bevarer tømmerveggene godt, men den bryter noe med bygningens opprinnelige utseende. Ifølge boka "Norske gårdsbruk" er stabburet på Baarsrud oppført omkring 1750 – se neste side – - >

Stabbur
Baarsrud

Rapport fra Hernestangen

Mye vann har skvulpet i fjæresteinene siden historielaget lanserte ideen om bygdetun her nede for ca 5 år siden.

Noen husker sikker at det 200 år gamle bryggerhuset fra Hajum ligger lagret i låven. En del jordbruksredskaper fra forskjellige gårder i bygda finner du også her.

Fordi skjøtselen av Jerdalstranda og tangen sorterer under kulturetaten har vi i løpet av de siste par årene ryddet og tynnet i skogen. Hyttene ytterst på tangen er fjernet. Det samme er grisehuset og det skrøplige vognskjulet. Et nytt toiletanlegg er satt opp nede på stranda etterat høststormen i -87 tok det gamle.

Hovedbygningen har vært delvis bebodd de siste par årene, men nå har vi fått fast leieboer som også har påtatt seg å rydde og holde tilstn med stedet.

Et hus som kommunen leier ut bør selvsagt være i orden. Derfor avsatte Teknisk etat ca. kr 60.000 til omlegging av taket i år. Fordi historielaget har vært på jakt etter lagerplass, synes jeg det var rimelig å koble kommunale penger sammen med dugnadsinnsats fra historielaget. Derfor inngikk vi følgende avtale: Historielaget får kr 60.000 mot å legge om taket på hovedbygningen og sette sidebygningen i en slik stand at historielaget kan disponere den som lager.

Nå er det alltid en fordel å ha tegninger å arbeide etter når en gir seg ikast med omfattende restaureringsarbeider. Derfor passet det fint at de to ingeniørstudentene arne Auke og Roar Lauritzen kom innom kontoret i vinter og lurte på om jeg hadde en jobb som de kunne ta som semesteroppgave. "Gratis er god is", heter det. Studentene fikk løst sin semesteroppgave og vi fikk tegninger.

Bjørn Brønner - som etter hvert er blitt for veteran å regne på "gammelt skrot" påtok seg jobben som prosjektansvarlig og dugnadsansvarlig. Og i løpet av et par hektiske helger på forsommeren ble taket på hovedbygningen lagt om av 8-10 mann.

I vår satte Arbeidsformidlingen i gang programmet "Arbeid for trygd". Kommunen kunne nyttiggjøre seg dette til ekstraordinære tiltak. Fordi kommunens planer for 1989 var å legge om taket på hovedhuset, mente jeg at istandsetting av sidebygningen samt riving av tilbygg og innsetting av stilriktige vinduer i hovedbygningen og etterisolasjon av vegg i høyeste grad var ekstraordinært. (Kommunens økonomi er som kjent ganske anstrengt.) Derfor søkte vi arbeidsformidlingen - og fikk innvilget løns- og driftstilskudd for 3 mann i 3 måneder (som senere er utvidet til 4 måneder). Heldigvis fikk vi tak i dyktige og erfarne tømrere.

De har lagt nytt tak på sidebygningen, revet gavlvegg og langvegg og satt opp ny. 6 nye vinduer er satt inn - og huset er malt. Stilriktig panel og annen trelast er levert fra Arne Bøe.

Vi regner med å være ferdig med de to bygningene i september. Alt i alt har dette kostet Røyken kommune i overkant av kr 100.000. Hva dette normalt ville ha kostet har jeg ingen formening om. Men du kan jo ta en "ferdigbefaring" på dette praktfulle stedet ved Drammensfjorden og selv vurdere om det ikke er verdt innsatsen.

med kulturvennlig hilsen

Terje Martinussen

---

for 75 år siden: Nøkkelost 85 øre pr. kg.

Bedriftsmuseet i Slemmestad

I tidligere utgaver av Bygdemagasinet har vi fortalt om planene om et bedriftsmuseum på sementfabrikkens område i Slemmestad.

Nå er planene på det nærmeste realisert - og selvsagt er det sementproduksjonens historie som vies oppmerksomhet -

Lokalene er ennå ikke helt permanente. Derfor er det foreløpig ikke ordnet med faste omvisningstider for publikum.

Spesialist i bedriftshistorie, Brita Rikheim fra Riksantikvaren, har i hovedsak stått for arbeidet. I forbindelse med fullføringen av prosjektet har hun skrevet en rapport datert august 1989.

Vi gjengir i kopi det vesentligste av rapporten nedenfor.

RAPPORT

BEDRIFTSMUSEUM OG HISTORISK ARKIV SLEMMESTAD

Ideen om å opprette et bedriftsmuseum ved Norcem A/S på Slemmestad oppstod ved et initiativ fra Fylkesmuseet i Buskerud. Museet inviterte Buskerud industriforening til et samarbeid mellom bedriftene og museet. Kultursjefen i Røyken kommune og fabrikkssjefen ved Norcem A/S tok saken opp. Fabrikken på Slemmestad er Norges eldste sementfabrikk. Samfunnet er bygget opp rundt fabrikken, og det er skapt et særpreget miljø med rike tradisjoner på stedet i de nesten hundre år bedriften har eksistert. Norcem erklærte seg villig til å yte økonomisk støtte til arbeidet med å bygge opp et bedriftsmuseum på Slemmestad. Røyken kommune bevilget kr. 30.000 og Norsk Kulturråd kr. 70.000 til prosjektet.

Kultursjefen tok kontakt med Riksarkivet og ba om å få fagkyndig hjelp til arbeidet. Arkivar Brita Rikheim har vært utlånt fra Riksarkivet til oppgaven.

STYRINGSGRUPPE:

Det ble opprettet en styringsgruppe for prosjektet med følgende medlemmer:

Fra Røyken kommune Terje Martinsen
Fra Buskerud Fylkesmuseum Einar Sørensen
Fra Norcem A/S Cato L. Christoffersen
Fra Riksarkivet Brita Rikheim

Brita Rikheim har arbeidet med prosjektet fra 1. juni 1988. Fra 1. november 1988 har ingeniør Henry O. Nilsen vært ansatt på deltid.

Arbeidet har vært konsentrert om tiden fra Christiania

Portland Cementfabrikk A/S ble opprettet i 1892 frem til de norske sementfabrikkene ble fusjonert under navnet Norcem i 1968. I en del tilfeller har det vært naturlig også å ta vare på ting av nyere dato. Museet oppbevarer:

- 1) Arkivet fra Christiania Portland Cementfabrik fra 1890 til 1968.
- 2) En fotosamling som omfatter tiden fra ca. 1890 til 1988.
- 3) Gjenstander. Det er hittil registrert 49 nummer, dessuten en del støpmodeller
- 4) Tegninger fra 1890 til 1968
- 5) Videofilm fra 1989 og lydbånd fra 1954.

Arbeidsleder

Slemmestad Formannforening har overlatt til museet sitt arkiv på ca. 1 hyllemeter, foruten en del fotografier og gjenstander (jubileumsgaver).

1) ARKIVET:

Av bedriftens arkiv er ca. 60 hyllemeter i behold. Hoveddelen av arkivet er fra hovedkontoret i Oslo, men det er også noen arkivsaker som er fra Slemmestad.

Hovedkontorets arkiv har vært lagret på loft og i kjellere på Slemmestad. Særlig de papirene som hadde vært lagret i åpne skuffer eller defekte arkivbokser, var sterkt nedstøvet, og måtte støvsuges grundig før de kunne legges i nye arkivbokser. I lagringsperioden var den opprinnelige ordningen gått i oppløsning. Boksene var gått i stykker, og mappene er oppløst så en stor del av arkivet, både mapper og løse papirer var kommet bort fra sin sammenheng. Arbeidet har gått ut på å føre arkivet tilbake til sin opprinnelige ordning og utarbeide en katalog som gjør det tilgjengelig for brukere.

Fra de første årene finnes det ingen sammenhengende korrespondanse og ingen kopibøker. Det var brann på hovedkontoret i 1901, og et par av protokollene er lettere brannskadet. En del mapper med avtaler og spesielle saker, f.eks. branntakster, levering av strøm fra 1903 etc. er i behold.

Fra 1928 er korrespondansen i behold, både utgående og inngående, ordnet på år etter et alfabetisk system. Korrespondansen er ikke fullstendig, en del av de gamle arkivboksene er forsvunnet. Det er bevart brevveksling mellom hovedkontoret og brukskontoret og Langøya. Dessuten finnes korrespondanse om innkjøp av maskiner, korrespondanse med eksportørene og rapporter fra utsendte medarbeidere på eksportmarkedene.

Fra ca. 1940 har det i tillegg til årsarkiv vært to sakarkiv med 2 forskjellige arkivnøkler, korrespondanseavdelingens og regnskapsavdelingens. Fra ca. 1957 ble det innført en 3. arkivnøkkel.

I februar i år ble det funnet en god del mer arkivmateriale enn man opprinnelig kjente til på et avlåst rom. Dette materialet besto vesentlig av regnskapsbøker og lønnsprotokoller.

3 personalprotokoller er restaurert av Riksarkivets konserveringsavdeling.

Arkivet er ordnet i 10 grupper og stilt opp i nummerorden. Hver protokoll, arkivboks eller pakke er merket. Ut fra katalogen er det enkelt å finne frem i hyllen til det man ønsker.

Det som er i behold av arkivet, gir et godt bilde av bedriftens utvikling både produksjonsmessig og når det gjelder arbeidsforholdene.

Serien med aksjeprotokoller og styreprotokoller er fullstendig og forteller om eierforhold og ledelse til enhver tid.

Den merkantile siden er belyst ved regnskapsbøker og korrespondanse med representanter i utlandet. Rescontrobøkene viser hvilke kunder CPC har levert sement til. Allerede i 1870-årene fikk de offentlige anlegg, Havnevesenet, Statsbanene og andre, dekket sitt sementforbruk ved CPC. Fra de første år har bedriften arbeidet for å opparbeide eksport, og i samarbeid med norske linjerederier fant norsk sement veien til andre verdensdeler.

Laboratoriet har vært en viktig del av fabrikkens. Det tas regelmessige prøver av produksjonen, og resultatene journalføres. Det har også vært drevet forskning for å utvikle nye typer sement for forskjellige formål.

Fra produksjonen finnes det en sammenhengende serie fra 1896 til 1963 med daglige rapporter om ankomst av sten, hvor meget som er malt, hvor meget klinker som er produsert og malt og kvantum sement pakket. Dessuten

oppgis hvilke maskiner som har vært ute av drift og hvorfor.

Den sosiale utvikling av samfunnet på Slemmestad er dokumentert ved personalprotokoller, husleieprotokoller og lønnsprotokoller. Ved hjelp av disse bøkene kan man finne ut hvor arbeiderne kom fra til Slemmestad, hvorledes de bodde, hva slags arbeid de utførte ved fabrikkens og hva de tjente.

2 FOTOGRAFIER:

Fotosamlingen er på 392 nummer. En del nummer er serier med flere fotos. Antallet fotografier kan derfor anslåes til ca. 600 i alt. Fotografiene er kopiert på fotoregistreringsskjema, nummerert, datert og beskrevet. Dette arbeidet utføres av ingeniør Henry O. Nilsen som har vært ansatt ved bedriften og har førstehånds kjennskap både til fabrikkanlegget og til menneskene som har arbeidet der.

Noen fotografier har vært innlånt fra private og kopiert for museet.

Som et ledd i fotobevaringen for Buskerud fylke har Norcem bekostet alle fotografiene kopiert. Både museet og fylkets fotosamling oppbevarer en kopi av filmen og to kontaktkopier av hvert bilde. Derved er fotografiene forsvarlig oppbevart og lettere tilgjengelige.

Fotografiene gir personene fra protokollene et ansikt. De viser deres arbeidsmiljø med maskiner og bygninger. På den måten forteller arkiv og fotos historien hver på sin måte som supplerer hverandre.

3 GJENSTANDER:

Efterhvert som museumsplanene er blitt kjent, har tidligere ansatte og naboer vist sin interesse ved å komme innom. Ofte har de kunnet gi supplerende opplysninger f.eks. til fotografiene, og en del har hatt med gaver til museet. Det dreier seg om skilt, tønner, sekker, verktøy m.m.

De ansatte ved prosjektet har også innsisert fabrikkområdet og funnet ting av interesse. Av større ting kan nevnes et gammelt stemplingsur og en liten stenkruiser. Museet vil også sørge for å ha prøver av råstoff (kalksten, kvarts og gips) og produktene klinker og sement, dessuten av vanlige ting som malelegemer og ovnsforinger.

Alle gjenstander er nummerert og ført inn i en protokoll.

En liten ovn til å brenne sementprøver har vært utlånt til Norcem i Brevik. Den er nå oppsporet, og museet har fått løfte om å få den.

Museet har sikret seg et utvalg av støpemodellene fra fabrikkene. Det dreier seg om modeller av tannhjul og drev, knusebakker, maleplater etc.

4 TEGNINGARKIVET:

Tegningarkivet består av tre deler:

a) Alt maskineri som har vært levert fra F.L. Smidth, har vært fulgt av tegninger med beskrivelser og spesifikasjoner.

b) Egne tegninger er tegninger av anlegget med installasjoner som har vært utført ved bedriften eller bestilt fra andre leverandører.

c) Dessuten finnes en serie med tegninger fra entreprenørfirmaer eller verksteder som har hatt oppdrag for CPC.

Tegningene ligger lagret i tegningskuffer. Det finnes en kronologisk katalog i nummerorden og et register som går på emne.

Når maskinene selges, følger tegningene med. Det som er igjen, er F.L. Smidths spesifikasjoner. Ved hjelp av F.L. Smidths arkiv vil man kunne finne opplysninger om det maskineri som har vært brukt på Slemmestad.

Man er blitt enig om å dele CPC's tegningsarkiv i fire deler:

Første del er de tegningene som Norcem trenger for den videre virksomhet som sementstasjon.

Anden del er de som er nødvendige for Slemmestad Eiendom for å utvikle eiendommen videre.

Tredje del er tegninger som har interesse for museet.

Fjerde del kasseres.

I katalogen merkes av hvor de forskjellige tegninger oppbevares eller om de er kassert. Derefter kopieres katalogen i tre eksemplarer, og Norcem, Slemmestad Eiendom og museet får et eksemplar hver. På den måten vet alle hvilke tegninger som er bevart og hvor de oppbevares.

5 FILM:

I årene 1985-1989 ble det produsert en videofilm av fabrikkkanlegget. Filmen viser fremstilling av sement fra kalkstenen brytes til klinkerne males. Fabrikksjef Christoffersen og ingeniør Nilsen har arrangert intervjuer med 2 pensjonerte arbeidere i forbindelse med filmingen. De hadde på forhånd forberedt seg på å svare på spørsmål om arbeidsforholdene før og nå. Museet har en kopi av filmen.

Museet har også fått et lydband med intervju med tidligere direktør Hans Tischbein fra 1954.

UTSTILLING

I mai flyttet museet inn i de lokalene hvor den første utstilling skal arrangeres. Det er et tidligere trimlokal på 50m kvadratmeter med et tilstøtende kontor på ca. 8m kvadratmeter.

Det er innkjøpt et utstillingssystem med 8 aluminiums rammer og dobbeltsidige stofftrukne plater til å montere fotografiene på. Samme type plater er anskaffet til veggene. Til gjenstandene er anskaffet lave benker.

Utstillingen har tre tema:

1) Fremstilling av sement fra kalkstenen brytes på Langdøya og produksjonsgangen fra slammølle gjennom ovnen til sementmølle og til sementen distribueres i sekk eller som løsement.

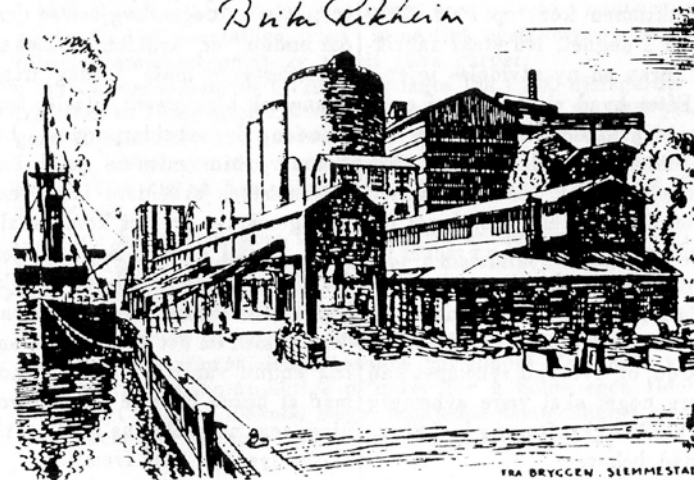
2) Slemmestadsamfunnet Her vises bilder fra det eldste fabrikkkanlegget fra 1890-årene med teglverk og tønnefabrikk. Samfunnet har vokset frem rundt fabrikkene med boliger (gamle og nye), forretning og skole. Familieliv og fritidsaktiviteter hører hjemme her.

3) Anvendt sement Her vises litt om hvilken betydning sementen har for hele samfunnet. CPC begynte sin virksomhet i en tid med sterk utbygging av landet med kaianlegg, jernbaner og kraftutbygging. Betongen har hatt sterk innvirkning på boligbyggingen, og i dag benyttes betong i enda større utstrekning ved anlegg av veier og broer og i oljeplattformer.

* * *

Slemmestad, august 1989

Birte Rikheim

FRA DRYGGEN, SLEMMESTAD

For 70 år siden: strøm til bygda

Røyken var heller sent ute når det gjalt å bygge ut et kommunalt elektrisitetsverk. Først etter at nabobygder hadde fått sine kommunale el-verk ble det i 1911 nedsatt en kommunal komite til å utrede saken i Røyken. Det ble planlagt både lenge og vel, og mange steder i bygda ble folk utolmodige. Dette fremgår av en artikkel sakset fra Drammens Tidende fra året 1915.

Vi nevner at sementfabrikken i Slemmestad tok ibruk elektrisk strøm i produksjonen allerede i 1903. Strømmen kom fra Kykkelsrud kraftverk. Som rimelig kan være koblet lokalbefolkningen seg til fabrikkens strømmett uten å vente på de kommunale planer - -

Den første elektriske strøm ble ikke levert fra det kommunale fordelingsanlegg før ut på høsten 1919, altså for nøyaktig 70 år siden.

Slemmestad sementfabrik utvider alter.

Det er ikke mere end et aars tid, siden Slemmestad sementfabrik foretok en stor utvidelse av sine anlæg i Røken, saaledes at produktionen kom op i ca. 2500 tønder i døgnet. Nu staar fabrikkens foran en ny utvidelse igjen.

Efter hvad vi bringer i erfaring er grundarbeiderne for de nye anlæg allerede begyndt. Fabrikken behøver, naar utvidelsen er færdig, mere elektrisk kraft fra Kykkelsrud; men h v o r meget foreligger der endnu intet om. Som bekjendt har Røken kommune ogsaa ønsket at faa energi fra Kykkelsrud, og hvorvidt selskapet kan levere noget skal være avhængig av, hvilken kraftmængde Slemmestad behøver.

Fabrikken skal indlægge elek-

trisk lys i sine arbeiderboliger, og andre arbeidere, som har egne hjem, har indgaat til direktionen med andragende om ogsaa at faa lys, uten at nogen avgjørelse derom endnu er truffet. I Røken herredsstyres møte onsdag hvor denne sak blev nævnt, uttalte formanden i arbeiderpartiet, hr. Bøhmer, sin misnøie med, at Slemmestads arbeidere ikke ventet og tok lys fra det kommunale verk. Hertil svarte hr. Lillelien fra Slemmestad, at dette punkt hadde man ogsaa været inde paa derute, men da det kommunale anlæg endnu var i det blaa, fandt man at burde benytte den anledning, som nu muligens bød sig, til at faa lys i en nær fremtid.

Villingstad: militær sjefsgård

Villingstad gård i Røyken var i sin tid militær sjefsgård.

I Asker og Bærum historielags årsskrift har man behandlet dette emne og vi gjengir noen avsnitt som bør være av interesse for våre lesere:

Villingstad i Røken utlas i 1791 til sjefsgård for Askerske infanterikompani av 1. Akershuske nasjonale, fra 1/1 1792 — Nordenfjellske gevorbne regiment. Ifølge rapport fra regimentet, datert Fredrikstad 17/7 1807, bruktes på den tid ½ gården av kaptein M. Grønvold jr., men han kunne ikke flytte dit, for aaboden var brakt i orden. Grønvolds ettermenn, kapteinene Chr. Rothenborg og P. D. Schetelig, holdt visstnok til der. I hvert fall var dette tilfelle med de neste kompanisjefer kaptein Iver Hartvig og T. W. Engelhardt. De etterfølgende sjefer, fra 1837, bodde ikke på Villingstad, formodentlig også fordi gården lå helt i utkanten av kompanidistriktet.

Ved kgl. res. av 18/3 1842 bestemtes det at Østre Gaustad i V. Aker skulle utlegges til sjefsgård for Askerske kompanis sjef — fra 14/4 1848; men det ble ikke noe av det, fordi gården solgtes, i samsvar med kgl. res. av 18/6 1847, for 5000 spd. til tomt for Gaustad asyl for sindslidende.

Villingstad ble avhendet, ved offentlig auksjon 31/8 1874, for 6766 Spd. til Christian Hansen Saasen eller Fosseholm i Eker.

Begge disse gårder, Villingstad og Gaustad, ble av Nordenfjellske gev. regiment 20/1 1801, betegnet som vel skikket til sjefsgårder og da verdsatt til henholdsvis 2000 og 1200 Spd.

Ved den store hærreduksjonen i 1818 kom en rekke militære sjefsgårder til å bli overtallige, tross i at nå fikk også korpssejer og Artilleriets statskompanisjefer tildelt slike gårder.

Av de opprinnelig — i 1791 — utlagte (ca.) 200 sjefsgårder ble, fra 1829 til 1868, solgt 115 stk., og i tiden fra 1870 til 1900 ytterligere 79 stk. Sum 194 gårder. Siden er de få resterende avhendet: Leira i Frol, som den siste, solgtes i 1958 til Frol Kommune for kr. 175 000. Og nå har militæretaten bare én igjen, Osnes, Eid i Nordfjord.

Av de beløp som kom inn ved salget er det dannet et Sjefsgårdsfond, hvorav kompanisjefer i distriktstjeneste, og i tiden 1930 til nå, også bataljonsjefer i slik status, har fått et visst, variabelt, tilskudd til sin årlige lønn, sist kr. 640,00 for de på eldst- og 480,00 for de på yngst avlønning stående kompanisjefer, og kr. 1000,00 for bataljonssjefer. Dessuten har fondet (fra 1877) ytet et tilskudd til hesteholdspliktige offiserer for å holde egen richest.

Selvsagt er disse tilskudd meget beskjedne sammenlignet med det en middels god sjefsgård må forutsettes å kaste av seg.

Markvandring i Follestad-Sagbakken området

Søndag 11. juni opprart med det flotteste vær, og vi møttes i sentrum av vikingenes "Festområde" i Follestadkroken. Her finner vi gårdene Frøtvedt og Hov hvis gårder har sin opprinnelse henholdsvis etter Frøya (kjærlighetens gudinne) og Hov (hedensk gudetempel).

Ca. 80 mennesker møtte opp for å være med på den 4 timer lange turen. Med Bjørn Brønner som guide, ble de fremmøtte vist tuftene etter kvernbruk, oppgangssag (restaureringsjobb for historielaget) og ellers mange minner fra tidligere tider langs Sætervannsbekken, da denne var som en pulsåre i Sagbakkenområdet. På tuftene etter husmannsplassen Trulseløkka ble alle traktert av Åros-speiderne med boller, kaffe og saft. Et flott innslag. Takk til dem!

Andre steder som vi så på var: Svensken, Svenskegata, Tørjeløkka, Kullebunden, Sagsletta, Skjærbenken, i alt et område som taler sitt tydelige språk om tidligere aktiviteter i "trelastbransjen".

Bjørn

Fotokonkurranse:

"Røyken i mitt hjerte"

"Røyken i mitt hjerte" har biblioteket i Røyken satt som tittel på sin fotokonkurranse. Her er det gode motiver som teller, ikke det rent fototekniske.

Konkurransen er et ledd i et landsomfattende opplegg med vekt på miljøvern. Du forsøker å finne frem til noe du setter særlig pris på ved bygda

- HVA MED ET LOKALHISTORISK MOTIV? -

Dine bilder kan du levere i ett av bibliotekene i bygda, FotoSenteret i Slemmestad eller i Røyken og Hurums Avis.

Orienteringskart med lokalhistorie

Røyken Orienteringslag har gjennom årene gitt ut detaljerte orienteringskart for store deler av bygda. I år har laget gitt ut to kart, ett som omfatter Gleinåsen-Syltingli-området og ett for Katrineåsen.

Røyken historielag har bidratt med historiske beskrivelser av de aktuelle områdene. Beskrivelsene er gjengitt på baksiden av kartbladene.

Vi gjengir beskrivelsen av Gleinåsen i egen artikkel på annet sted i Bygdemagasinet.

Ole

Røykenpresten:

"forliff i Frøkena som é Rotte etter Ost"

Røykenpresten Christian Holst er etter hvert blitt en gjenganger i våre spalter. Og det er ikke så rart, fargerik som han var.

Denne gang har vi hentet noen avsnitt fra familien Grønvolds "Slegtskrønike". Der berettes det om hvordan han som enkemann i en alder av 53 år skaffet seg sin annen hustru:

Marthe Elisabeth Grønvold.

Født 1/8 1772, † 11/1 1799.

(Datter af Oberstl. Fridrich Martinus v. Grønwold og Karen Holter og gift med Røken-Præsten (den navngjetne Hr. Christian Holst.))

Efter Systemen Anne Holter Grønvold (Tante Rosings) Sigende var Marthe Elisabeth (opkaldt efter Mosteren «Foged over Ringerige Dorphs» Hustru) en flink, ferm, godlidende Pige, stor, vakker (Farens skønne Øine) og kjæk som alle hendes Syskende. Men hun syntes at være noget koldsindig «och ikke uden satyrisk Lune». Hun lod sig slet ikke anfægte af de mange unge Officerer, som «inclinerede» for «Majorens Datter» under hendes Opvæxt paa Skoftestad, særligt i det sidste Aar der (hendes 16. Aar). Hun var allerede bleven henimod 25 Aar, da hun (formentlig af Moderen, som sværmede for Præster) lod sig overtale til at gifte sig med den ca. 53-aarige gamle Enkemand Christian Holst, «Sognepræst til Røgen» («Røken-Præsten», «Svartebok-Præsten», som Asbjørnsen fortæller om) «efterdi han hende svarligen begjærede»; thi «da hun ey særligt inclinerede for Nogen», kunde hun jo ligesaa godt tage denne «indkloge, dyphsindige» Mand, som en anden (der maaske var «bedre til Udseende», thi Holst var — som det sagdes — «visseligen ey Noget at skue paa», men sandsynligvis «mere at lite paa»). Hendes gamle Barnepige sa: «Jøsses, det er da reint synbarligt, at Gamlen er justement saa forliff i Frøkena som e' Rotte etter Ost». Det var nok træffende sagt; thi Hr. Christian havde nok noget særligt rotteagtigt ved sig og var saa «sterbens forliff», at det «hartad var ubegribeligt, at en slik «Klokas» kunde udi slik Elskoff «i Fyk og Fei» henfalde».

De blev gifte i 1797, men efter 2½ Aars Ægteskab døde hun i 1799, 27 Aar gl. Hun efterlod en Datter, der hed Marthe Fridericha; denne som skulde ha seet godt ud (hun lignede nok meget sin Moder) blev gift med en rig Trælasthandler i Drammen, som hed Christensen og som nok (formentlig «visseligen») var af Bondeæt. Det skulde ha' været en «særdeles vakker, men noksaa bondsk Person» (fortalte Fru Professor Dietrichson, hvis Svigerfar (Commandør D.) Christensens omgikkes). Ægteparret havde flere Børn, deriblandt en Trælastgrosserer og Consul C., en særdeles vakker Mand. Som Skolegut i Drammen saa jeg ham imellem, uden dengang at have nogen Anelse om Slægtskabsforhold. Der var nemlig ingen Forbindelse mellem Marthe Friderichas Børn og Gullaug-Grønvold'er, og Tante Lisa havde endnu ikke bærer mig med sine Slægts-Krøniker. Senere var jeg derimod Lærer for Consulens Søn, som gik paa Skole herinde, og da boede hos sin Fars Fætter, den originale og irritable Kammerherre Holst, der var Søn af hans Farmor, Marthe Friderichas Halvbroder Statsraad Paul Christian Holst.

Røkenpræstens Børn af første Ægteskab, særligt den begavede Student Paul Christian (1776—1864) dengang 20 Aar (senere bekjendt Statsraad) havde vistnok ønsket, at Faderen ikke havde giftet sig igjen, men naar dette skulde saa være, kunde «Holstebarna» ikke tænke sig en i alle Maader bedre Stedmor end den smukke Fru Marthe Elisabeth, som gjorde Hjemmet lyst for dem, hvad Faderen neppe bemøiet sig med at gjøre. Datteren af første Ægteskab, den mandhaftige, grovslagne, men særdeles kloge «Bente», som levede i mine Guttedage i 1850-Aarene i Drammen som gammel ferm Jomfru og Opdragerinde for Skolegutter, og som jeg imellem saa og talte med, var Stedmoderen meget hengiven, beundrede hendes særdeles gode Udseende og hendes rolige, behagelige, uselviske Væsen. Præsten, («Røkenpræsten») Ægtemanden, sørgede ved hendes Død saa dybt, at denne realistiske Natur endog fik Anfald af poetisk-sentimentale Stemninger ved hendes tidlige Bortgang. Da hans meget prosaiske Natur imidlertid hos sig selv ikke kunde finde Udtryk for disse Følelser,

søgte han sine Billeder i det gamle Testamentes poetiske Skrifter, særligt i Salomos Høisang («Sangen Sang, den ypperste Sang») som disse: «Du var den Deiligste blandt Kvinder, Du var Sarons Rose, Du var Dalenes Lilje». (Søsteren Tante Rosings Erindringer.)

Gleinåsen

Vi har Gleinås både i Hurum og i Midtbygda i Røyken.

Forstavelen -glein- er gammelnorsk og betyr "lysning på himmelen" eller "lysning i skogen". Den siste fortolkningen kan passe best på vår Gleinås. Denne delen av bygda har trolig vært skogkledd på det tidspunkt de første mennesker satte sin fot der. Men åstoppen var skogbar, dengang som nå. Det glatte granittfjellet er fint slipt av isen som en gang skurte over bygda vår. Et par jettegryter nede i åssiden taler også sitt tydelige språk i så måte.

I skriftlige dokumenter som er 600 år gamle finner vi også det beslektede gårdsnavnet Glænna. Denne gården har høyst sannsynlig ligget inntil Gleinåsen. Forøvrig tyder alt på at de nåværende gårdsbruk i omegnen er blitt dyrket på et tidlig tidspunkt. Men selve åskollen har ligget der nærmest urørt av mennesker opp gjennom tidene.

Først fra omkring siste århundreskifte begynte åsen å få særlig økonomisk betydning.

Fra 1870-åra blomstret det opp en ny næringsvei i Røyken, steinbruddsvirksomheten. Den vakre røde granitten, som kalles Dramsfjordgranitt eller Røykengranitt, utgjør fjellgrunnen i den vestre og midtre del av bygda. Denne steinen ble svært populær som bygningsstein, gatestein og annet.

Gleinåsen består også av granitt, og i året 1913 startet grosserer Alf Nilsen fra Oslo det første brudd der. Virksomheten pågikk med vekslende intensitet i mange år.

I de aller siste årene er virksomhet forsøkt gjenopptatt i de gamle bruddene i nord/vest-siden av åsen. Steinblokker på opptil 10 tonn håndteres uten problemer av dagens moderne maskiner.

La oss også nevne at et par pukkverk har vært i drift i Gleinåsen tidligere.

Da bygda fikk sitt første kommunale vannverk i årene etter siste verdenskrig var det helt naturlig at det kjempestore trykkbassenget ble anlagt nær toppen av den 206 meter høye Gleinåsen. Fra dette er det naturlig trykk til praktisk talt alle bosteder i bygda.

Gleinåsen har også hatt en sosial funksjon. Gjennom lange tider har folk samlet seg til lek og dans på åsens topp. I de lyse sommerkvelder svinget ungdommen seg i dansen til trekkspilletts eggende rytmer.

Det falt også naturlig for beboerne i nabolaget å legge søndagsturen dit opp hvor man har utsikt til store deler av bygda. I øst skimtes Oslofjordens blanke flate, mens Blefjell tegner seg mot horisonten langt borte i vest.

Noen av bygdas folk murte sogar opp steinbenker der oppe slik at de selv og andre kunne hvile trette føtter. Eierens navn ble risset inn i murpussen på hver enkelt benk. Fortsatt kan "Ordf. Slaattos Bänk" leses på den ene. Nils Olsen Slaatto var ordfører i Røyken i årene 1911 - 1913.

Steinalderboplass funnet på Beston

Planleggingsarbeider i forbindelse med veier og jernbane til en eventuell flyplass i Hurum samt reguleringsplaner i Sætre-området vedrører også Røyken kommune.

I denne forbindelse har Universitetets Oldsaks-samling i Oslo foretatt undersøkelser i marken blant annet på Beston gård i Røyken kommune. Denne gården ligger opp mot kommunegrensen til Hurum i Åros-Sætre-området. På et høytliggende område av den dyrkede jord på gården har oldsakssamlingen nå på ettersommeren funnet en steinalderboplass.

Slike funn er automatisk fredet etter lov om fornminne av 9. juli 1978. Fredingen er imidlertid ikke til hinder for at jorden fortsatt kan dyrkes ned til normal plogdybde.

Saken kom opp i forbindelse med et forslag til reguleringsplan for Sætre nord. I forslaget er det aktuelle område fortsatt beregnet til jordbruksformål. Dette faller godt sammen med verneinteressene.

Ole

Hytter fra den eldste bosetting i steinalderen slik forfatteren av bygdeboka tenker seg de kan ha sett ut.

se også neste side ->

Tegningen ovenfor: I steinalderen sto havnivået vesentlig høyere enn hva tilfellet er idag. Steinaldermenneskets boplass på Beston lå trolig i strandkanten. Jakt og fiske ga rikelig til livsopphold.

Fotoet nedenfor: Bebyggelsen på Beston slik den så ut for 60 år siden. (Foto fra bygdeboka)

TYTTEBÆR

Forfatteren av "Røykenboka", lærer anders Kill-
ingstad var en flittig skribent og en pennens mes-
ter.

Nå når det er høst og tyttebærtid har vi funnet
det passende å gjengi en artikkel han skrev om
tyttebær i Drammens Tidende i året 1915.

Tyttebær.

For vort blad av A. K.

folke en liten jordfylt rende bort-
etter skraaberget, hvor man neppe
skulde tro det var levelig for en
plante at gro i sommerdagens sviende
solbrand.

Tyttebærlyngen tar tiltakke med
allslags jordbund likesaa villig som
sin slegtning blaabærlyngen. De
slaar derfor gjerne følge gjennom
skogtrakterne. Men tyttebærlyngen
holder dog lengst ut i de tørrendte
bergstrøk og greier sig med den
magreste bund. Den er nemlig
sterstekunstneren par ex-
cellence blandt skogmarkens planter.

Den hellige jomfru Maria, sier et
fagert sagn, har git fjeldets magre
jord denne vekst. Ogsaa den skulde
bære velsignet nærende frukt til
menneskets nytte. Det gik saaledes
til:

Langt oppe i bjergene hadde en-

gang en from eneboer opslaat sin
bolig. Han ynkedes over de fattige
kaar bjergboerne levte under. I en
brændende bøn anropte han jomfru
Maria om en frukt som kunde hjelpe
de arme fjeldfolk. Da tok den
hellige jomfru kransen av sit hode,
plukket den istykker og strødde dens
dele velsignende ut over bjergene.
Herav spiret det op en lav urt — det
var tyttebærlyngen. Den har altid
siden hat sit hjem i de magre berg-
og skogtrakter.

Denne fortælling er ikke bare digt.
I sin poetiske dragt gjemmer den
paa enkelte sandheter som den botaniske
videnskap har fundet om
plantens levevis.

Tyttebærlyngen kan greie

lede fugtigheten dit hvor den kan
gjøre nytte. Snart er det smaa gro-
per, snart fine rør og kanaler, snart
skaaler og smaa bægere, i hvis grund
vanddraaperne inddrages. Og de har
lært at holde paa det vand de saaledes
fanger, disse tørjordslekende
planter.

Tyttebærbladet gjemmer paa un-
dersiden en stor mængde smaa gru-
ber i hvis bund der er et apparat
som inddrager vandet. Regn og dug,
der væter oversiden, glir let ned-
under randen og fylder gruberne,
hvor det opsuges. Ved hjelp av
dette lille apparat fanger tyttebær-
bladet mangen en liten dugdraape,
som kan være til stor hjelp naar det
kniper med vand for planten i tør-
ketider. Vand maa nemlig planten

ha tilstrækkelig av. Det er uom-
gjængelig nødvendig for at lyngen
skal frembringe de frugtstærke, sær-
lig da citronsyren, som gir
tyttebærens sin velsmak.

Tyttebærlyngen er vakker at se i
skogen ogsaa i mai—juni naar den
bærer blomster. De staar i tette
dusker i topekuddene og er deri ty-
delig forskjellig fra blaabærbuskens
blomsterstande. Saa talrik kan blom-
sterne optræ at man ikke sjelden
træffer lyng der baade har modne
bær, men ogsaa blomster samtidig.
De frugter som opstaar av slike ef-
ternelere utvikles først ut paa vaa-
ren, og faar da sin røde farve. Slik
frugtsetning er dog en undtagelse.

September er tyttebærhøstens tid.
Da rødmer det over skogens tuer av
de tætpakkede klaser. Nu faar flit-
tige hænder et lønsomt arbeidsfelt;
for bærene er raske at plukke. Hvis
aaret har været gunstig for deres ut-
vikling og de optræer i større mæng-
der, kan man rispe næven fuld i en
fel. I vore nærliggende skogtrakter
gir dog tyttebærhøsten ofte et ujevnt
utbytte. Men fra andre lande dele
kommer der i almindelighet aar-
visse forsendelser til markedet. Fra
det trondhjemske samt Østerdalen
fanes store mængder av denne bær-
sort, og da den er let at transportere
sender man den ene jernbanevogn-
ladning efter den anden avsted til
utlandet.

Lønnsnivået for 75 år siden:

Fire kroner dagen

September er tiden for skatteligningen, og skatten er jo samtaleemne for folk flest.

I denne forbindelse har vi funnet frem skatteligningen for Røyken slik den tok seg ut for 75 år siden.

Den gang var det totalt 742 skatteyttere i bygda. Total ligningsverdi av jord, skog og hus var 5,1 mill kr., mens samlet inntekt var 2,2 mill kr.

Vi gjengir en grov oversikt for gjennomsnittlig inntekt for året 1914:

- gårdbrukere (antall 207)	kr. 1.535
- gårdbrukere personlig	" 952
- arbeidere	" 1.228
- husmenn	" 780
- tjenere og kårfolk	" 544
- rentenister	" 941
- embeds- og bestillingsmenn	" 1.894
- handelsmenn og betjenter	" 1.797
- selvstendige håndverkere	" 954

Hvis vi gjør om en vanlig arbeiders årslønn til daglønn blir det ca. 4 kroner pr arbeidsdag, eller 24 kroner i uka.

Inntektene kan synes lave etter dagens forhold, men den gang fikk man mer for pengene. Et 180 grams såpestykke av topp kvalitet kostet 25 øre, mens en søndagstur med D/S Snap fra Drammen til Syvertsvollen og tilbake kostet en krone. Og var man forkjølet var et besøk på apoteket å anbefale. "Abel's Hostetabletter mod Hoste, Heshed, Halskatarrh, Asthma, Bronchit og indisponert Stemme" kostet 70 øre pr glass.

Ole

**** Gammelt ordtak særlig *****
 ** brukt i folkemedisinen: **
 ** VONDT SKAL VONDT FORDRIVE **
 *****

Nye medlemmer

Etter at redaksjonen av Bygdemagasinet nr. 13 ble avsluttet 20. april i år har disse meldt seg inn i historielaget:

Målfrid Borge, Hasselbakken 7, 3474 Aros
 Morten Fleischer, Vardeveien 14, 3470 Slemmestad
 Vigdis Gabrielsen, Nyveien 33, 3470 Slemmestad
 Liv og Lasse Norhamo, Dølestuveien 16, 3470 Slemmestad
 Torvbråten skole, 3470 Slemmestad

Vi ønsker dere alle hjertelig velkomne som medlemmer i Røyken historielag.

for 75 år siden

April 1914

Røkens fortsattelsesskole avsluttet sit første kurs med offisiell prøve den 23de ds. En flertal av elevenes foreldre samt skolens tilsynsutvalg var fremmøtt. Tidligere var avlagt skriftlig prøve i regning og norsk etter opgaver av tilsynet, og under dettes kontrol. Saavel de muntlige som skriftlige prøver var gjennomgaaende meget tilfredsstillende. Fra dem, som har staaet skolen nær, er det et almindeligt ønske at faa skolen igjen næste kursus paa samme sted.

Drammensfjordens østside har alltid været stedbarn med hensyn til kommunikationer baade tillands og tilvands. Hyggen har jo i de senere aar faat en ganske brukbar vei op til Røken station, mens Gjørdal, Grimsrud og Selvikstranden omtrent utelukkende er henvist til vandveien. Denne vei har jo, med flere forskjellige kombinationer, været forsøkt trafikeret med dampskib mange gange, men farten er ophørt igjen, idet trafikken sandsynligvis har været forlitet. Nu, efterat motoren er saa utviklet, skulde det synes et forsøk værd at sætte igang i denne rute en passende motorbaat, men interessen burde vel isaafald være saa stor blant beboerne av Drammensfjordens østside, at de selv tok initiativet hertil.